



A M B A S A D A
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
NA UKRAINIE
WYDZIAŁ EKONOMICZNY
01034 Kijów, ul. Jarosławiw Wał 12
tel: (044) 230.07.00, fax: (044) 270.63.36

SYTUACJA GOSPODARCZA NA UKRAINIE W 2008 R.

Wzrost gospodarczy. Według wstępnych danych Państwowego Komitetu Statystyki Ukrainy (PKSU), produkt krajowy brutto (PKB) Ukrainy w 2008 r. wzrósł o 2,1%. Oznacza to najniższy wzrost gospodarczy w mijającej dekadzie oraz załamanie wysokiej dynamiki rozwoju gospodarczego, zapoczątkowanej w 2000 r. (w 2007 r. PKB wzrósł o 7,6%, a średnioroczne tempo wzrostu PKB za lata 2000-2007 wyniosło 7,45%). Na tak słabe ubiegłoroczne wyniki gospodarki Ukrainy – na tle wysokiego wzrostu minionych lat – wpływ miało załamanie gospodarcze w drugiej połowie ub.r., spowodowane skutkami kryzysu światowego. Jeszcze po ośmiu miesiącach 2008 r. notowano wzrost PKB o 7,1% (w porównaniu z okresem styczeń-sierpień 2007). Od września obserwowano przyspieszający spadek aktywności gospodarczej i, w rezultacie, coraz niższe skumulowane tempo wzrostu PKB. Faktyczną skalę problemu najlepiej ilustrują dane za listopad – PKB w tym miesiącu był niższy niż w analogicznym miesiącu roku poprzedniego aż o 14,4%.

Najwyższy wzrost wartości dodanej w 2008 r. odnotowano w rolnictwie (17,5%) i leśnictwie, transporcie oraz usługach łączności, a na wyhamowanie wzrostu gospodarczego wpływ miał przede wszystkim spadek produkcji przemysłowej (-3,1%). Nominalna wartość PKB w 2008 r. wyniosła 950,5 mld UAH (ok. 123 mld USD według kursu NBU na koniec 2008 r.).

Inflacja. Według danych PKSUS, wzrost cen konsumpcyjnych (CPI) w 2008 r. wyniósł 22,3% i był o 5,7 p.p. wyższy od CPI w 2007 r. (16,6%), jak również – ponad dwukrotnie – od pierwotnych założeń rządowych (9,6% inflacji zakładanej w budżecie na rok 2008). Tak wysoki wzrost cen oznacza najwyższą inflację od 2000 r. (25,8%). Najbardziej dotkliwy dla ukraińskiego społeczeństwa był w minionym roku wzrost cen żywności (o 24,5%, w tym zwłaszcza owoców o 37,8% oraz mięsa i wyrobów z mięsa o 34%), usług komunalnych (o 28,2%, w tym dostaw gazu o 54,1%, kanalizacji o 45,1%, dostaw wody o 40,6%, czynszów mieszkaniowych o 35,7%) oraz usług transportowych (o 22,5%, w tym usług pasażerskiego transportu samochodowego o 53%). Ceny producentów przemysłowych (PPI) wzrosły w 2008 r. o 23%, nieco mniej niż w 2007 r. (23,3%). W szczytowym momencie, w sierpniu 2008, roczna inflacja PPI sięgała poziomu blisko 47%, jednak trwający kryzys wymusił na producentach znaczące obniżki cen. Najbardziej w minionym roku wzrosły ceny produkcji i dystrybucji energii elektrycznej, gazu i wody (42,2%), w mniejszym stopniu – ceny w przemyśle wydobywczym (o 22,3%) i przetwórczym (18,4%).

Produkcja przemysłowa. W połowie ub.r., wskutek pogorszenia się koniunktury na rynkach światowych, rozpoczął się stopniowy spadek produkcji przemysłowej Ukrainy, w dużym stopniu zorientowanej na eksport. W ostatnim kwartale ub.r. spadek ten przerodził się w prawdziwe załamanie produkcji (-24,9%, w tym w grudniu ub.r. – spadek o 26,6% w stosunku do grudnia 2007 r.). W rezultacie, za cały 2008 r. wartość produkcji przemysłowej zmniejszyła się o 3,1%, co oznacza pierwszy ujemny wskaźnik od 1998 r. (-1%) i najgorszy

rezultat ukraińskiego przemysłu od roku 1996 (-5,1%). W 2007 r. produkcja przemysłowa wzrosła o 10,2%. Nominalna wartość produkcji przemysłowej wyniosła 777,9 mld UAH. W przeciwieństwie do roku 2007, w ub.r. wyższy spadek produkcji odnotowano w przemyśle przetwórczym – o 3,2% (w ub. r. wzrost o 11,7%), przemysł wydobywczy odnotował spadek o 2,4%. W przetwórstwie nastąpił spadek produkcji w kluczowych branżach: w metalurgii (o -10,6%), sektorze chemicznym (-9,1%), produkcji spożywczej, napojów i wyrobów tytoniowych (-0,9%); największy – w produkcji koksu i produktów naftowych (-15%). Pozytywną, choć trzykrotnie niższą niż w roku poprzednim, dynamikę produkcji utrzymał sektor maszyn i urządzeń (wzrost o 8,6%, wobec 28,6% wzrostu w 2007 r.), przede wszystkim dzięki wzrostowi produkcji środków transportu o 11,1%. Wzrost produkcji odnotowano także m.in. w przemyśle drzewnym (9,6%), celulozowo-papierniczym (7,3%), i skórzanym (5,1%). Najwyższy spadek produkcji przemysłowej odnotowano w obwodzie iwano-frankowskim (-21,5%), połtawskim (-14,1%) i wołyńskim (-10,3%); wzrost – w czerkaskim (33%), odeskim (27,6%) i tarnopolskim (10,4%).

Rolnictwo. Sektor rolny jako jedyny znaczący sektor ukraińskiej gospodarki odnotował w ubiegłym roku wysoki wzrost, dzięki któremu w skali całego roku udało się utrzymać pozytywną dynamikę wzrostu gospodarczego Ukrainy. Produkcja rolna w 2008 r. wzrosła w porównaniu do 2007 r. o 17,5% (w tym w przedsiębiorstwach rolnych o 35,2%, a w gospodarstwach indywidualnych o 5,8%). Wielkość produkcji sektora rolnego we wszystkich kategoriach gospodarstw wyniosła 150,8 mld UAH.

Rekordowe, o 82% wyższe niż przed rokiem, zbiory zbóż (53,3 mln t zbóż, łącznie z kukurydzą) spowodowały wzrost produkcji roślinnej o 30,5%. Ponad dwukrotnie wyższe niż w 2007 r. okazały się zbiory jęczmienia (12,6 mln t), o prawie 90% wzrosły zbiory pszenicy (25,9 mln t) i żyta (1,1 mln t), o 50% - kukurydzy (11,4 mln t). Przedsiębiorstwa rolne wyprodukowały 79% łącznej ilości zboża, gospodarstwa indywidualne – 21%. Znacznie wzrosła produkcja rzepaku (o 175% do poziomu 2,9 mln t) i słonecznika (o prawie 60% do poziomu 6,5 mln t), niższe (o blisko 20%) były zbiory buraków cukrowych (13,7 mln t). Na niezmiennym poziomie pozostała produkcja ziemniaków (19,5 mln t) i owoców (1,5 mln t), nieznacznie wzrosły zbiory warzyw (o 16,5% do 8 mln t) i winogron (o 15,4% do 415 tys. t). W maju 2008, z uwagi na ograniczony potencjał przechowalniczy, znaczne zapasy zgromadzone w magazynach, prognozy rekordowych zbiorów i protesty producentów zbóż – rząd zlikwidował ograniczenia eksportu zbóż. Według prognoz Ministerstwa Polityki Agrarnej Ukrainy eksport zboża w roku marketingowym 2008/2009 wyniesie ok. 25 mln t. Do końca roku 2008 wyeksportowano 13 mln ton zboża (główny kierunek: kraje arabskie, Turcja).

W 2008 r. nie udało się natomiast przełamać stagnacji w produkcji zwierzęcej (odnotowano symboliczny wzrost o 1% - dzięki zwiększeniu produkcji w przedsiębiorstwach rolnych). Do uboju przeznaczono 2,7 mln t zwierząt (spadek o 1,5%). Kontynuowany był dalszy spadek pogłowia bydła rogatego (o 6% do 5,2 mln szt.) i trzody chlewnej (o 8% do 6,4 mln szt.), rósł udział drobiu w strukturze sprzedaży zwierząt do uboju (prawie 62%, rok wcześniej – 54%). Liczne zapowiedzi wypracowania mechanizmu odbudowy pogłowia nie przyniosły rezultatów w minionym roku, odnotowano natomiast (w okresie styczeń-listopad) pięciokrotny wzrost importu mięsa i produktów mięsnych. Na skutek zmniejszenia się pogłowia krów po raz kolejny spadła produkcja mleka (o 4,1% do 11,8 mln t). Produkcja jaj zwiększyła się o 6,2% (do 15 mld szt.).

Budownictwo. Wartość prac budowlanych na Ukrainie w 2008 r. wyniosła, według wstępnych danych, 64,4 mld UAH i była niższa o 16,6% niż w 2007 r. Budownictwo było sektorem, w którym najwcześniej rozpoczął się spadek produkcji (już w maju), a skala spadku okazała się największa. Szczególnie dotkliwy spadek dotyczył budownictwa drogowego, infrastruktury portów lotniczych i obiektów sportowych (-36,4%) oraz infrastruktury transportu rurociągowego. Spadek produkcji budowlanej odnotowano praktycznie na

terytorium całego kraju, największy: w obwodach winnickim (-32,2%), ługańskim (-30,8%) i czernihowskim (-27,2%); wzrost – jedynie w dwóch: w obwodzie czerniowieckim (o 8,4%) oraz w Sewastopolu (o 3,2%). W Kijowie, na który przypadło 28,7% wartości zrealizowanych w ub.r. na Ukrainie prac budowlanych, spadek sięgnął 15,7%.

Handel zagraniczny. Eksport ukraińskich towarów w 2008 r. osiągnął wartość 67,0 mld USD (wzrost o 35,9%), natomiast import wyniósł prawie 85,5 mld USD (wzrost o 41,1 %). W rezultacie ujemne saldo obrotów towarowych osiągnęło rekordowy poziom ponad 18,5 mld USD (w 2007 r. – 11,3 mld USD). W ostatnim kwartale obserwowane było dynamiczne zmniejszanie się miesięcznych wartości zarówno eksportu, jak i importu towarów, a także stopniowe równoważenie obrotów towarowych (zmniejszanie nadwyżki importu nad eksportem). Gwałtowna dewaluacja hrywny w ostatnich miesiącach roku wpłynęła na duże ograniczenie importu – z poziomu 8,8 mld USD w lipcu do 4,8 mld USD w grudniu ub.r., jednak nie wpłynęła na sytuację eksporterów – załamanie popytu na rynkach światowych spowodowało podobny spadek wartości eksportu z Ukrainy w tym samym okresie – z 7,7 mld USD do 4,1 mld USD. Mimo to eksperci skłonni są postrzegać w dewaluacji hrywny szans na odrodzenie ukraińskiego eksportu oraz ograniczenie deficytu. Podobnie jak w latach poprzednich Ukraina odnotowała dużą nadwyżkę w handlu usługami – w wysokości 5,05 mld USD (przy eksporcie na poziomie 11,7 mld USD).

Pomimo znaczącego spadku eksportu wyrobów metalurgicznych w ostatnim kwartale dynamika jego wzrostu za cały 2008 r. pozostała korzystna. Eksport żelaza i stali w ujęciu 12 miesięcy wzrósł o 37,4%, stanowiąc ponad 34% całego eksportu. Udział artykułów rolno-spożywczych w eksporcie zwiększył się z 12,6% do 16,2%, głównie w wyniku prawie pięciokrotnego wzrostu eksportu zbóż. Ważne miejsce w eksporcie zajmują również wyroby przemysłu elektromaszynowego (16%), produkty mineralne (10,5% udziału) produkty chemiczne, tworzywa sztuczne i wyroby gumowe (9,5% udziału).

Po stronie importu największy pozostał udział produktów mineralnych (29,7%, w tym głównie surowców energetycznych: gaz ziemny stanowi 11% całego importu, a ropa naftowa 5,3%) oraz wyrobów przemysłu elektromaszynowego (również 29,7%). Istotne miejsce zajmuje także import produktów chemicznych, tworzyw sztucznych i wyrobów gumowych (13,3%), metali i wyrobów hutniczych (7,5%) oraz artykułów rolno-spożywczych (7,5%).

W 2008 r. nastąpił spadek udziału obrotów z największymi partnerami handlowymi Ukrainy: państwami WNP – z 37,8% do 35,5% w eksporcie i z 42,2% do 39,2% w imporcie, oraz państwami UE - odpowiednio z 28,3% do 27,1% w eksporcie i z 36,6% do 33,7% w imporcie. Wzrósł natomiast udział krajów azjatyckich, zarówno jako odbiorców ukraińskich towarów (22,8% udziału, dynamika wzrostu - 47,4%), jak i dostawców (17,9% udziału, dynamika wzrostu - 71,2%). Głównym partnerem handlowym Ukrainy pozostaje Rosja (23,5% udziału w ukraińskim eksporcie i 22,7% – w imporcie), która zdecydowanie wyprzedza Niemcy (odpowiednio 2,7% i 8,4%). Kolejne w rankingu największych partnerów handlowych Ukrainy w 2008 r. zajęły Polska (3,5% udziału w ukraińskim eksporcie i 5% - w imporcie), Turcja (6,9% eksportu i 2,3% importu), Chiny (odpowiednio 0,8% i 6,5%) i Turkmenistan (0,6% i 6,6%).

Inwestycje zagraniczne. Pomimo napływu na Ukrainę w 2008 r. bezpośrednich inwestycji zagranicznych w wysokości 10,9 mld USD, ich wartość (w efekcie różnic kursowych) zwiększyła się o 6,2 mld USD (wobec 7,9 mld USD w 2007 r.), do poziomu 35,7 mld USD. W strukturze geograficznej inwestycji zagranicznych pierwsze miejsce zajmuje Cypr z udziałem 21,5%, wyprzedzając Niemcy – 17,9% udziału, Holandię – 8,9%, Austrię – 6,8%, Wielką Brytanię – 6,4%, Rosję – 5,2% i Stany Zjednoczone – 4,1%. W 2008 r. inwestycje lokowane były głównie w sektorze finansowym (2,3 mld USD) i branży nieruchomości i usług dla przedsiębiorstw (0,9 mld USD). W sektorowej strukturze skumulowanej wartości BIZ największy udział ma nadal przemysł (22,6% wobec 27,1% na koniec 2007 r.), choć coraz mocniej w przyciąganiu BIZ konkuruje z nim sektor finansowy (wzrost udziału z 16,5%

do 20,0%); trzeci pod względem wartości skumulowanych BIZ pozostaje sektor handlu i usług remontowych (10,4%). Wzrosła dominacja Kijowa w absorpcji inwestycji (z 32,8% do 37,3%), a kolejne miejsca zajmują niezmiennie obwody dniepropietrowski, charkowski i doniecki. Ukraińskie BIZ wg stanu na koniec 2008 r. wynosiły 6,2 mld USD, z czego prawie 94% stanowiły inwestycje na Cyprze.

Finanse, dług publiczny, rezerwy walutowe. W 2008 r. budżet państwa charakteryzowały następujące wskaźniki: a) dochody – 231,7 mld UAH (wzrost dochodów w stosunku do 2007 r. o 39,6%); b) wydatki – 241,5 mld UAH (wzrost wydatków w stosunku do 2007 r. o 38,6%); c) deficyt – 12,5 mld UAH. Sytuacja ukraińskich finansów publicznych stawała się pod koniec 2008 r. coraz bardziej napięta w związku z narastaniem kryzysu gospodarczego i szybkim spadkiem dochodów państwa; gwałtownemu pogorszeniu uległa w grudniu 2008 r. – po 11 miesiącach występowało jeszcze dodatnie saldo budżetu.

Łączna wartość zagranicznego i wewnętrznego długu publicznego Ukrainy wzrosła w ciągu 2008 roku ponad dwukrotnie, do 189,4 mld UAH (24,6 mld USD). Niemal całość przyrostu zadłużenia (ponad 90 mld UAH) nastąpiła w listopadzie i grudniu ub.r., w efekcie czego wskaźnik zadłużenia Ukrainy wobec jej PKB wzrósł do około 20% (wobec 12,4% w 2007 r.).

Poziom rezerw walutowych obniżył się w 2008 r. z 32,4 mld USD w styczniu do 31,5 mld USD na koniec ub.r. Tak nieznaczny spadek był możliwy dzięki wpłynięciu w listopadzie ub.r. na rachunek NBU pierwszej transzy (4,5 mld USD) dwuletniego kredytu stabilizacyjnego MFV. Na podtrzymanie słabnącego kursu hrywny bank centralny przeznaczył w okresie od września do grudnia ponad 10,4 mld USD. Mimo tych działań oficjalny kurs ukraińskiej waluty na koniec roku obniżył się z poziomu 5,05 UAH/USD do 7,70 UAH/USD, co oznacza jej osłabienie w stosunku do początku roku o 53,9%.

Dochody i wydatki społeczeństwa. W 2008 r. wydatki ukraińskiego społeczeństwa wzrosły o 35,9% w porównaniu z rokiem poprzednim, a nominalne dochody zwiększyły się o 38,1%. Średnia miesięczna płaca nominalna w 2008 r. wyniosła 1806 UAH (ok. 235 USD), co oznacza jej wzrost w stosunku do 2007 r. o 33,7%. Realne dochody społeczeństwa były o 10,3% wyższe niż w 2007 roku, natomiast realne wynagrodzenia średnio o 6,3%. Warto przy tym zaznaczyć, iż w połowie 2008 r. nominalny wzrost dochodów wynosił blisko 45%, a realny 14,7%.

Bezrobocie i sytuacja demograficzna. Liczba oficjalnie zarejestrowanych bezrobotnych na 1 stycznia 2009 r. wyniosła 844,9 tys. osób, co oznacza wzrost w skali roku o 202,6 tys. osób (31,5%), do 3% liczby ludności w wieku zdolnym do pracy (bezrobocie liczone według metodologii MOP na koniec III kwartału ub.r. wyniosło 6,5%). W stosunku do końca sierpnia ub.r. – kiedy zarejestrowano najniższy poziom oficjalnego bezrobocia na Ukrainie w ub.r. – liczba bezrobotnych wzrosła o 331,3 tys. osób. Szczególnie wysoki wzrost bezrobocia odnotowano w ostatnich dwóch miesiącach ub.r., w których zarejestrowano odpowiednio o 109,8 tys. i 205 tys. więcej osób bez pracy. Utrata pracy przybrała pod koniec ub.r. skalę niespotykaną w ostatnich latach na Ukrainie.

Liczba ludności Ukrainy według stanu na 1 stycznia 2009 r. wynosiła 46.143,7 tys. osób i była o 229 tys. osób niższa niż na początku roku. Podobnie jak w latach poprzednich, przyczyną spadku liczby ludności był ujemny przyrost naturalny (-243,9 tys. osób), mimo kolejnego roku wzrostu liczby urodzeń (o 37,9 tys.), a także pozytywnego salda migracji, na poziomie 14,9 tys. osób (porównywalnego z dodatnim saldem migracji w 2007 r.). Blisko 80% przybyłych na Ukrainę pochodziło z krajów WNP.

Energetyka. Światowy kryzys miał znaczący wpływ na sytuację sektora energetycznego Ukrainy. Spadek produkcji gałęzi przemysłu zorientowanych na eksport (zwłaszcza metalurgii i przemysłu chemicznego), będących jednocześnie znaczącymi konsumentami

surowców i energii elektrycznej, spowodował znaczące ograniczenie zużycia tych ostatnich pod koniec roku. Przełożyło się to automatycznie na ograniczenie produkcji w sektorze, w porównaniu z 2007 r. Krajowe wydobycie ropy naftowej spadło o 4,9% do 4,245 mln t. Ukraińskie rafinerie przerobiły o 24,1% ropy mniej niż w 2007 r. (10,5mln ton); źródłem surowca było krajowe wydobycie (3,65 mln t/ 35,7%) oraz import – z Rosji (6,2 mln t/ 60,5%), Iraku (280,1 tys.t/ 2,7%) i Białorusi (105 tys.t/ 1,1%). Ukraina przetransportowała ok. 41 mln t ropy (-19,5%), w tym 80,2% tej ilości – tranzytem (-17,4%). Wydobycie gazu wzrosło o 1,2%, do 21,01 mld m³. Tranzyt gazu wyniósł 119,6 mld m³ (+3,8%). Wprawdzie zużycie energii elektrycznej za cały 2008 r. zmniejszyło się minimalnie (rzędu 0,5%), jednak tylko w grudniu, w okresie największych spadków produkcji przemysłowej, było mniejsze o ponad 12%. Wielkość produkcji energii elektrycznej w całym roku wyniosła 191,7 mld kWh, czyli o 1,8% mniej niż w 2007 r. Elektrownie atomowe wytworzyły 46,2% całej wyprodukowanej na Ukrainie energii elektrycznej, ciepłone – 43,6%.

Wśród najważniejszych wydarzeń w sferze ukraińskiej energetyki w 2008 r. wymienić należy m.in. podpisanie kontraktu na dostawy paliwa dla ukraińskich elektrowni atomowych z amerykańską firmą Westinghouse, przy jednoczesnym dalszym zacieśnianiu współpracy w tej sferze z Rosją (m.in. zwycięstwo firmy „Atomstrojprojekt” w przetargu na dostawę reaktorów do dwóch nowych bloków w Chmielnickiej Elektrowni Atomowej), zerwanie przez ukraiński rząd kontraktu z amerykańską firmą Vanco International na poszukiwanie i eksploatację węglowodorów na szelfie Morza Czarnego, nieudaną próbę sprzedaży udziałów w czołowych ukraińskich przedsiębiorstwach energetyki ciepłej, konflikt między rządem i prezydentem ws. odwrócenia kierunku pracy rurociągu Odessa-Brody (zablokowane przez rząd porozumienie dotyczące dostaw ropy tym rurociągiem dla zachodnioukraińskich rafinerii w Drohobyczu i Nadwirnej), a także dwie odsłony (w marcu i pod koniec roku) ukraińsko-rosyjskiego konfliktu gazowego, przejawiające się redukcją i wstrzymaniem dostaw tego surowca na Ukrainę.

Transport. W 2008 r. na Ukrainie przewieziono 891,8 mln t ładunków, o 1,3% mniej niż w 2007 r. Wzrosły jedynie przewozy ładunków w transporcie drogowym – o 10,3%, zmniejszyły się: w transporcie kolejowym o 3%, lotniczym o 2,6%, a najbardziej – w transporcie morskim i śródlądowym – o 19,6%. Transport surowców i produktów rurociągami spadł o 4,7%, mimo wzrostu wielkości przesyłu gazu o 0,5% (w tym tranzytu o 3,8%). Transport ropy naftowej zmniejszył się aż o 19,5% (tranzyt o 17,4%), amoniaku o 1,8%. Transportem pasażerskim przewieziono 8,3 mld osób, czyli o 1,4% mniej niż w 2007 r.

Posumowanie i wnioski.

Sytuację gospodarczą Ukrainy w 2008 r. charakteryzowały:

- utrzymująca się w I półroczu wysoka dynamika wzrostu gospodarczego, stymulowana głównie przez korzystną międzynarodową koniunkturę – cenową i popytową – na ukraińskie towary i szybko rosnący w związku z tym ukraiński eksport (w warunkach liberalizującego się handlu: efekt przystąpienia do WTO), a także przez wciąż wysoki popyt wewnętrzny na Ukrainie;
- utrzymująca się presja inflacyjna, powodowana wysokimi cenami surowców, żywności i usług, zwiększonymi wydatkami społecznymi rządu (I półrocze) oraz dewaluacją zrywny w IV kwartale;
- stopniowe narastanie kryzysu w sektorze finansowo-bankowym, związane z gwałtownym wyhamowaniem finansowania zagranicznego (skutek światowego kryzysu finansowego), wysokim poziomem krótkoterminowego zadłużenia zagranicznego, destabilizacją rynku walutowego, spadkiem wiarygodności banków i pojawieniem się problemu złych długów;
- głęboki regres w budownictwie będący efektem m.in. gwałtownego wyhamowania akcji kredytowej przez ukraińskie banki;

- szybko rosnące ujemne saldo bilansu płatniczego związane z ograniczeniem napływu inwestycji i kapitału zagranicznego, w warunkach strukturalnego deficytu w obrotach towarowych z zagranicą;
- zawirowania na rynku walutowym, wynikające z polityki władz (stymulowanie w I połowie roku rewaluacji hrywny w celu przeciwdziałania inflacji) oraz determinowane zwiększonym popytem na waluty ze strony sektora finansowo-bankowego (konieczność spłaty długów zagranicznych, spekulacje kursowe) i w efekcie ponad 50-proc. deprecjacja hrywny w ciągu roku;
- faktyczne zamrożenie procesu prywatyzacji;
- stopniowe słabnięcie gospodarki pod koniec lata ub.r., będące efektem spadku popytu na ukraińskie towary eksportowe, które przerodziło się w faktyczne załamanie produkcji przemysłowej w ostatnich miesiącach roku;
- wyjątkowo udane zbiory zbóż, które jednak, z uwagi na spadek cen i ograniczenia importowe stosowane przez inne kraje, nie poprawiły w istotny sposób trudnej sytuacji ukraińskiego rolnictwa;
- wyraźny spadek dochodów państwa w dwóch ostatnich miesiącach roku, złagodzony znacznymi nadwyżkami budżetowymi z 10 pierwszych miesięcy 2008 r.;
- pojawienie się w ostatnim kwartale ub.r. problemu rosnącego w bardzo szybkim tempie bezrobocia, wynikającego z pogłębiającej się recesji gospodarczej;
- chaotyczna polityka gospodarcza, zahamowanie reform wewnętrznych i postępująca niewydolność instytucji centralnych, wynikające z kryzysu politycznego i faktycznie rozpoczętej już kampanii przed wyborami prezydenckimi.

Prognozy koniunktury gospodarczej na najbliższe lata

a) Pogłębienie kryzysu gospodarczego i spodziewany w 2009 r. spadek PKB (pierwszy od dziesięciu lat). Optymistyczne założenia makroekonomiczne rządu J. Tymoszenko, przewidujące w 2009 r. 0,4% wzrostu PKB, są powszechnie uważane za nierealne. Ministerstwo Gospodarki prognozowało pod koniec ub.r. 5% spadku PKB Ukrainy w 2009 r. Według niektórych prognoz, spadek PKB Ukrainy może sięgnąć 7-8%, a nawet 10%. Za tak pesymistycznymi oczekiwaniami przemawia tempo i skala spadku gospodarczego w ostatnich miesiącach ub.r. Ukraina od października znajduje się w fazie narastającej recesji, po długim, nie wykorzystanym na reformy, okresie dynamicznego wzrostu gospodarczego, na poziomie średnio ok. 7% rocznie. Możliwość powrotu Ukrainy na ścieżkę wzrostu gospodarczego uzależniana jest przez ekspertów od poprawy światowej koniunktury gospodarczej, która optymistycznie oczekiwana jest w drugiej połowie 2009 r.

b) Pogorszenie klimatu inwestycyjnego i warunków dostępu do rynku. Można przypuszczać, iż wraz z pogłębianiem i przedłużaniem się kryzysu powtarzać się będą próby stworzenia nowych barier w dostępie do ukraińskiego rynku. Niestety, w warunkach trwającej kampanii prezydenckiej, szanse na to, iż w poszukiwaniach dróg wychodzenia z kryzysu zwycięży opcja postulująca znaczną liberalizację gospodarki i stworzenie mechanizmów przyciągających inwestycje zagraniczne, wydają się niewielkie.

c) Inflacja. Wysokie oczekiwania inflacyjne utrzymują się. Po lekkim wyhamowaniu wzrostu cen w miesiącach letnich pod koniec roku nastąpiło ponowne przyspieszenie inflacji (tylko w grudniu ceny wzrosły o 2,1%). Tym samym zakładany w budżecie wzrost cen konsumpcyjnych o 9,5% wydaje się nierealistyczny. Ważnym czynnikiem, który spowoduje presję na wzrost inflacji będzie ponad 30% wzrost cen gazu dla odbiorców przemysłowych, który niechybnie przełoży się również m.in. na podwyżki taryf usług komunalnych dla ludności.

d) Kryzys systemu bankowego i finansów publicznych. Eksperci spodziewają się szczególnie trudnego dla banków I kwartału 2009 r. – w związku z utrzymującym się ograniczeniem napływu kapitału zagranicznego na Ukrainę, ogólną dekoniunkturą gospodarczą, problemami ze zwrotem udzielonych wcześniej kredytów walutowych. Spodziewana jest także konsolidacja sektora wokół dużych banków. Napięcia w finansach publicznych spodziewane są m.in. w związku z przyjęciem budżetu na 2009 r., w którym założono nierealistyczny poziom dochodów (w związku z czym ukryty deficyt szacowany jest na 50-80 mld UAH, przy oficjalnych założeniach na poziomie 31,1 mld UAH).

e) Ograniczenie deficytu handlowego i płatniczego. Po okresie dynamicznego wzrostu deficytu handlowego i płatniczego, w 2009 r., związku z ponad 50-proc. dewaluacją hrywny w 2008 r. i możliwym dalszym spadku wartości ukraińskiej waluty, spodziewana jest pewna poprawa w bilansie handlowym i na rachunku operacji bieżących bilansu płatniczego. Przy spodziewanych transferach kredytów instytucji takich jak MFW czy Bank Światowy, można spodziewać się także większej równowagi rachunku finansowego.

f) Wzrost bezrobocia i niezadowolenia społecznego. W ostatnim kwartale 2008 r. pojawiło się na Ukrainie nie spotykane wcześniej zjawisko masowych zwolnień pracowników, a liczba oficjalnie zarejestrowanych bezrobotnych wzrosła w ostatnich dwóch miesiącach ub.r. o ponad 314 tys. osób (ok. 60%). Wiele dużych zakładów unikało pod koniec ub.r. formalnych zwolnień, wysyłając pracowników na urlopy, bądź skracając tydzień pracy (ograniczając jednocześnie płace). Pogłębianie się recesji może spowodować kolejne masowe zwolnienia w I półroczu, a w efekcie wywołać protesty przeciwko bezrobociu i wzrostowi cen (pierwsze tego typu manifestacje miały już miejsce pod koniec 2008 r.).

g) Wpływ sytuacji gospodarczej na Ukrainie na współpracę Polską. Ukraina jest bardzo ważnym partnerem gospodarczym RP, krajem, w relacjach z którym Polska odnotowuje największą nadwyżkę handlową i który cieszy się bardzo dużym zainteresowaniem wśród polskich firm jako miejsce lokowania inwestycji. Spadek gospodarczy na Ukrainie może przełożyć się na spadek absorpcji polskiego eksportu i być może pierwsze od lat 90. obniżenie wartości wzajemnej wymiany handlowej. Skala tego zjawiska zależeć będzie od trwałości kryzysu na rynkach światowych, od koniunktury na których uzależniona jest kondycja ukraińskiej gospodarki, od zakresu działań protekcyjnych podejmowanych przez ukraińskie władze, jak również stabilności hrywny (której dewaluacja jeszcze pod koniec 2008 r. przyczyniła się do spadku eksportu z Polski na Ukrainę).

W związku z możliwym pogłębieniem się problemów gospodarczych na Ukrainie, nie należy też wykluczać, zwłaszcza w pierwszej połowie 2009 roku, negatywnej dynamiki polskich inwestycji bezpośrednich na Ukrainie. Może się to wiązać z pogarszającym się klimatem inwestycyjnym, związanym z coraz trudniejszą sytuacją gospodarczą Ukrainy, kondycją finansową miejscowych firm czy sytuacją materialną ludności. Nie należy oczekiwać, aby klimat inwestycyjny poprawił się w roku zaostrzającej się walki politycznej na Ukrainie. Najważniejszym bodźcem, który może wpłynąć na stabilizację ukraińskiej gospodarki oraz odbudowę poziomu polsko-ukraińskiej współpracy ekonomicznej, może być przezwyciężenie kryzysu światowego.

Opracował: Wydział Ekonomiczny Ambasady RP w Kijowie

Ukraina - główne wskaźniki makroekonomiczne za lata 2006-2008

Wyszczególnienie	2006	2007	2008
PKB wartość globalna (mld UAH)	544,2	712,9	950,5
PKB wartość globalna (mld USD)	107,8	141,2	123,4
PKB per capita (ceny rynkowe, UAH)	11.665,6	15.374,2	20.598,8
PKB per capita (ceny rynkowe, USD)	2.310,0	3.044,4	2.675,2
PKB per capita (PPP, USD)	-	6900,0	-
Realna zmiana PKB (%)	7,3	7,6	2,1
Produkcja przemysłowa (zmiana %)	6,2	10,2	- 3,1
Produkcja rolna (zmiana %)	2,5	- 6,5	17,5
Dług publiczny (w % PKB)	14,8	12,4	20,0
Stopa inflacji (CPI, grudzień do grudnia)	11,6	16,6	22,3
Stopa bezrobocia (metodologia MOP)	7,4	6,9	-
Obroty handlu zagranicznego (towary, mld USD)	83,4	109,9	152,5
Eksport towarów (mld USD)	38,4	49,2	67,0
Eksport towarów (zmiana %)	12,1	28,4	35,9
Import towarów (mld USD)	45,0	60,7	85,5
Import towarów (zmiana %)	24,6	34,7	41,1
Saldo handlu zagranicznego (towary, mld USD)	- 6,7	- 11,4	- 18,5
Obroty handlu zagranicznego (towary i usługi, mld USD)	94,7	123,8	170,9
Eksport towarów i usług (mld USD)	45,9	58,2	78,7
Eksport towarów i usług (zmiana %)	13,7	27,0	34,9
Import towarów i usług (mld USD)	48,8	65,5	92,2
Import towarów i usług (zmiana %)	24,8	34,4	40,5
Saldo handlu zagranicznego (towary i usługi, mld USD)	- 2,9	- 7,3	- 13,5
Saldo na rachunku obrotów bieżących (mld USD)	- 1,6	- 5,9	- 11,9
Saldo na rachunku obrotów bieżących (% PKB)	- 1,5	- 4,2	- 6,7
Wartość rocznego napływu BIZ (mld USD)	4,6	8,7	10,9
Wartość rocznego odpływu BIZ (mld USD)	0,55	1,2	0,85
Skumulowana wartość BIZ na Ukrainie (mld USD)	21,6	29,5	35,7
Skumulowana wartość ukraińskich BIZ za granicą (mld USD)	0,24	6,2	6,2
Rezerwy walutowe (mld USD)	22,3	32,5	31,5
Kurs walutowy UAH/USD (na koniec roku)	5,05	5,05	7,70

Źródło: Państwowy Komitet Statystyki Ukrainy, Narodowy Bank Ukrainy, Ministerstwo Finansów.